Aan mevrouw S. Dijksma
Staatssecretaris van Economische Zaken
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Onderwerp: Ontwikkeling Positieflijst zoogdieren

Otterlo, 05-02-2013

Geachte mevrouw Dijksma,

In dit schrijven vragen wij uw aandacht voor het navolgende:

- wij hebben ernstige twijfels omtrent de wetenschappelijke integriteit van de methode die door de WUR wordt ontwikkeld om tot de vaststelling van Positieflijsten te komen;

- wij zijn niet te spreken over de wijze waarop de sector in dit proces telkens weer wordt gehoord, zonder dat er naar ons wordt geluisterd, wij worden slechts als juridische legitimatie gebruikt;

- wij stellen vast dat een en ander in strijd is met de geest en de letter van het Andibel-arrest, de richtlijn van het Europese Hof voor de opstelling van Positieflijsten.

Als sinds de tachtiger jaren leeft er in de Tweede Kamer de wens te komen tot een Positieflijst van te houden gezelschapsdieren. De achtergrond van deze wens is de zorg om het welzijn van gehouden dieren in Nederland. Dit leidde tot de Positieflijst "RDA 2006/10" die onder leiding van uw Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) werd samengesteld in overleg met alle stakeholders (houders, handel, wetenschap, opvangcentra en dierenbeschermingsorganisaties).

Uiteraard zijn wij op de hoogte van deze zorg van de Kamer en delen wij die volledig. Echter, wij delen niet het gevoel dat een Positieflijst zal leiden tot enige verbetering van het welzijn van de betrokken dieren. In het jaarverslag van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) staan soorten en aantallen. Uit de gegevens van de LID blijkt dat 90% van alle waargenomen problemen met dierenwelzijn zich voordoen bij houders van diersoorten die straks gewoon als 'te houden' op de Positieflijst staan.
De gesignaleerde problemen komen in alle gevallen voort uit verwaarlozing en niet uit het 'ongeschikt zijn om te worden gehouden'. Desondanks hebben wij ruim 20 jaar meegewerkt aan elke poging om Positieflijsten tot stand te brengen zoals ook die onder leiding van de RDA. Na afronding van dit laatste traject werden deze Positieflijsten echter door minister Veerman niet geïmplementeerd.

Sinds juni 2009 werkt de Wageningen Universiteit in opdracht van uw Ministerie aan een Positieflijst voor zoogdieren. De door de onderzoekers ontwikkelde methode vervult ons met grote zorg en dit geldt eveneens voor de manier waarop de onderzoekers en medewerkers van uw Ministerie bij dit specifieke onderwerp omgaan met de maatschappelijke stakeholders, met name met de dierhouders en met de handel in deze dieren. Wij stellen vast dat wij als belanghebbende partijen geen enkele invloed hebben gehad in het proces tot nu toe.

De sector heeft bij herhaling heel nadrukkelijk verzocht om vanaf de opstart bij het project te worden betrokken. Pas in juni 2011 maakte de sector kennis met de ontwikkelde methodiek, in de vorm van een gesprek per stakeholder over methode die al in mei 2010 als rapport bij het ministerie beschikbaar was en waarvoor al in juni 2009 de opdracht aan de WUR werd verleend. De kritiek op de methode vanuit de sector was groot:

- er zitten wetenschappelijke en juridische fouten in de uitgangspunten,
- er zitten grote omissies in de redeneertrant en
- er zitten grote omissies en fouten in de referenties.

Zes van de elf stakeholders lieten weten het instrument Positieflijst niet te zien als de oplossing voor dierenwelzijnsproblemen, vijf van hen lieten gaven aan het oneens te zijn met de voorgestelde systematiek (zie WUR-rapport 516, oktober 2011, plus de corrigerende brief naar aanleiding daarvan van de VIEVH).

In de genoemde verslaggeving van de WUR van deze interviews werd een deel van de kritiek weggelaten, hetgeen later in gecorrigeerde verslagen door stakeholders werd rechtgezet. Na die eerste kennismaking in juni 2011 vernamen de stakeholders gedurende ongeveer een jaar helemaal niets van de onderzoekers en het Ministerie. Op vele gedetailleerde inhoudelijke vragen werd geen antwoord gegeven en op opmerkingen werd geen reactie ontvangen.
De sector werd uitsluitend gevraagd medewerking te verlenen aan de door de onderzoekers ontwikkelde methode zonder dat enige verdere toelichting of terugkoppeling werd gegeven en zonder dat er iets werd gedaan met de structurele kritiek. Wij voelden ons niet serieus genomen, we werden slechts 'gehoord' (zonder dat er naar ons werd geluisterd) omdat dit formeel-juridisch nu eenmaal een verplichting is.

Een gesprek met de WUR-onderzoekers en EZ medewerkers, onder leiding van de heer Henri Kool, directeur Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn, op 13 november 2012, leidde tot een toezegging dat onze fundamentele vragen beantwoord zouden worden. De onderzoekers zeggen dat ze dat in november reeds naar het ministerie gestuurd hebben.

Op 2 februari 2013 ontving PVH per post <u>een ongedateerd schrijven</u> van de heer Kool met als bijlage de reactie van de WUR-onderzoekers. De heer Kool liet daarin weten: "*Stakeholders zijn betrokken vanwege hun expertise op het gebied van zoogdieren en hun betrokkenheid bij de positieflijst. Er is gelegenheid gegeven om input te leveren op de methode tot het opstellen van de positieflijst en tevens is verzocht (praktische) informatie aan te leveren over het houden van zoogdieren.*"
<u>Deze bewering</u> wordt, naar wij aannemen om bestuursrechterlijke redenen, door uw Ministerie herhaald en herhaald en blijkt in de praktijk een holle frase, er wordt gevraagd om input die vervolgens terzijde wordt gezet, zoals wij verderop in deze brief ook nu weer zullen aangeven.

De brief verwijst verder naar procesafspraken te weten: naar de te houden bijeenkomst op 24 januari, naar de toezegging van PVH om deskundigen aan te leveren en naar de laatste inzage die de stakeholder krijgen, alvorens de Positieflijst definitief wordt.

In zijn schrijven maakt de heer Kool melding van <u>soorten die uitgezonderd zijn van beoordeling</u> voor de Positieflijst omdat ze volgens andere wet- en regelgeving niet gehouden zouden mogen worden. Hij verwijst daarbij naar artikel 13, eerste lid, en artikel 14, derde lid, van de Flora- en Faunawet. Hij ziet daarbij <u>artikel 13, vierde lid</u>, over het hoofd waarin de vergunningen en ontheffingen voor in de houderij gefokte exemplaren van een aantal soorten van die soorten zijn geregeld

Boeiend is de zinsnede: "*Alleen zoogdieren waarvoor het houden te grote gezondheids- of welzijnsrisico's voor deze dieren oplevert, zullen in beginsel niet op de lijst worden gezet. Daardoor wordt de proportionaliteit gewaarborgd.*"
Ondanks deze <u>redelijkheid en billijkheid uitstralende formulering</u> blijkt dat daarna elk denkbaar argument wordt aangegrepen om soorten van beoordeling uit te sluiten, <u>inclusief een foutieve interpretatie van de geldende wet- en regelgeving</u>.

De aan de brief toegevoegde schriftelijke reactie van de WUR-onderzoekers op de ingebrachte kanttekeningen en kritiekpunten bestaat vooral uit een herhaling van zetten. Er wordt opnieuw aangegeven 'dat er wat gewijzigd is', zonder dat daarbij wordt vermeld hoe de afweging dan nu gaat plaatsvinden. Waar dit relevant is wordt daarop in het navolgende ingegaan.

Op 24 januari 2013 werden vertegenwoordigers van stakeholders bijeen geroepen voor een voorlichtingsbijeenkomst over de manier waarop stakeholders kunnen bijdragen aan 'het oordeel van

acht WUR-onderzoekers' over de beschikbare gegevens ter vaststelling van de Positieflijst. Geen van die acht WUR-onderzoekers is bekend met de private houderij van gezelschapsdieren en, specifiek, met het zoogdierendeel hiervan.
Wij hebben geen inhoudelijke invloed gehad op de gehanteerde methode, niet op de aard en de herkomst van de gebruikte informatie en niet op de interpretatie daarvan. Wij worden slechts geacht bij de vooraf vastgesteld gedragskenmerken van een diersoort aan te geven of we op basis daarvan vinden of het dier al dan niet geschikt is als huisdier.

Wij hebben zeer fundamentele bezwaren tegen de gevolgde manier van werken zoals die werd uitgelegd (en opgelegd) tijdens de voorlichtingsbijeenkomst van 24 januari:

- Bij vrijwel elke inhoudelijke opmerking over de methode kregen wij van de wetenschapper als antwoord dat het niet aan hen lag maar aan de randvoorwaarden van het ministerie, of dat er geen geld is om zaken wel op wetenschappelijk verantwoorde basis te onderzoeken. Verder werd in het overleg met enige regelmaat gemeld, dat het de onderzoekers niet interesseerde of we iets zouden invullen en wat we zouden invullen, de trein liep toch wel door.

- Ondanks dat er een enorme hoeveelheid kennis zit bij houders en in publicaties in bladen, rapporten, jaarboeken, etc., werken auteurs slechts met wetenschappelijk gepubliceerde en deels sterk verouderde gegevens. En dan alleen maar, voor zover die beschikbaar zijn en door hen werden gevonden. Over de meeste van de gehouden gezelschapsdieren zijn immers nagenoeg geen wetenschappelijke publicaties verschenen. Andere gegevens en bevindingen kunnen wel worden gerapporteerd, maar worden nauwelijks of niet gebruikt in de beoordeling. Persoonlijke ervaringen van houders zijn niet relevant. Wèl wordt er bijvoorbeeld gebruik gemaakt van een Engelse vertaling van Brehms Tierleben (uit 1895 !!!).

- Veelbetekenend was het gesprek over de Bennett's Wallaby. Deze soort wordt al een paar honderd jaar gefokt. Er vindt al tientallen jaren geen aanvoer meer plaats vanuit de wilde populatie. Desondanks beoordelen de wetenschappers op basis van de wetenschappelijke literatuur over de wilde populatie en wordt het gepubliceerde over de gehouden populatie in hoofdzaak als 'niet wetenschappelijk geverifieerd' buiten beschouwing gelaten.

- In hun reactie tijdens de bijeenkomsten (evenals in de bijlage bij de ongedateerde brief van de heer Kool) meldden de onderzoekers dat 'sterk genetisch verankerde gedragsbehoeften' na vele generaties van domesticatie nog steeds relevant blijven. Zij gaan er aan voorbij dat, naarmate het genetische verschil tussen bestaande en gewenste situatie groter is, ook de selectiedruk op het (gedrags)aspect sterker zal zijn.
  Domesticatie (evenals evolutie) is een proces waarin de soort (de genenpool van de populatie) oplossingen vindt voor de grenzen van de nieuwe omgeving. We zien ditzelfde bij de-domesticatie (herintroductie), waar de genenpool van de populatie die zogenaamde 'sterk verankerde gedragsbehoeften' in de natuurlijke (en dus nieuwe) omgeving opnieuw moet ontwikkelen.
  Het is derhalve onzinnig te stellen dat 'de sterkte' vastgestelde kenmerken in de natuur de norm zou moeten zijn voor het beoordelen van de situatie in de houderij.

- Het statement onder punt 11. in de genoemde bijlage "*Daarnaast is bekend dat veel gedomesticeerde soorten juist veel welzijnsproblemen kennen.*" behoeft wetenschappelijke onderbouwing. Om welke soorten en welzijnsproblemen gaat het dan? En is dat alleen in de bio-industrie met zijn extreme leefomgevingen of ook in de gezelschapsdierenhouderij? Dit statement, geheel in lijn met erg veel statements in het WUR-rapport 345, reikt niet verder dan "ik en velen met mij zijn van mening dat .....". Het is een variant op de kernthema's van deze 'wetenschappelijke' methode: inschatten, aannemen en veronderstellen.

- De sector krijgt van de wetenschappers keer op keer het verwijt dat houders onvoldoende hebben deelgenomen aan de publieksenquête op Internet. Er waren slechts 2000 respondenten in plaats van de verwachte vele tienduizenden. Stakeholders hebben de enquête onder hun achterban verspreid. Onderzoekers hebben er echter geen enkele

rekening mee gehouden dat slechts een bijzonder klein deel van de zoogdierenhouders is georganiseerd, waardoor ze voor de organisaties slecht bereikbaar zijn. Ook beseffen onderzoekers niet dat deze houders al jaren worden bestookt met enquêtes van wetenschappers die het aan kennis over het houden van de dieren ontbreekt, die er doorgaans toe leiden dat er adviezen worden afgegeven waarin de houders zich absoluut niet herkennen. Tenslotte heeft de aanpak en uitvoering van dit proces er niets toe bijgedragen dat er een gevoel ontstond, dat een bijdrage ook maar enige invloed op het resultaat van het onderzoek zou hebben. Er was geen enkele interesse om de dieren ook in werkelijkheid te zien in gehouden omstandigheden. Tijdens een conferentie in Brussel werd validatie van de methode in de praktijk van de dierhouderij als 'niet relevant' terzijde geschoven door een van de onderzoekers.

- Nadat de respons op de uitgezette enquête onder dierhouders zo laag is gebleken, zouden de onderzoekers wellicht kunnen concluderen dat hun methode om input te verkrijgen misschien niet helemaal optimaal zou kunnen zijn geweest. Het is nu bijzonder gemakkelijk om nu de schuld bij de sector te leggen, terwijl deze van het begin af heeft aangegeven dat de gekozen aanpak niet zou werken en daarin volkomen werd genegeerd.

- Door de gekozen aanpak, door het volledig negeren van de feitelijkheden uit de praktijk, zitten er tal van problemen in het beoordelingstraject. Het is natuurlijk zeer interessant om aan te geven dat krolse Servals een gevaar kunnen opleveren voor houders en bezoekers. Maar dan lijkt er door onderzoekers van uitgegaan te worden dat deze dieren, net als de kat, in huis gehouden worden. De realiteit is, dat deze dieren in speciale onderkomens worden gehouden en dat dit geen enkel probleem vormt. De niet ter zake deskundige WUR-beoordelaars hebben echter al gescoord (op basis van selectieve literatuur uit 1895, 1966 en 1973) dat dit een probleem vormt en de onderzoekers zijn niet bereid om tot aanpassing aan de werkelijkheid te komen.

- De houders- en handelsorganisaties zijn van mening dat een houder te allen tijde kennis moet hebben van het te houden dier. Dit is ook de achtergrond van de door ons gesteunde verplichting tot een stevige opleiding voor handelaren in gezelschapsdieren zoals geregeld in het Besluit gezelschapsdieren (eveneens vallend onder Wet Dieren) en van de telkens weer bepleite 'bindende houderijvoorschriften'. Hierdoor dient de verkoper voldoende kennis in huis te hebben om zijn kopers adequaat te informeren en ligt bij de koper de plicht zich te informeren over de randvoorwaarden voor de houderij van zijn soorten.

- Het Besluit Houders van dieren stelt echter dat de houder de op de Positieflijst te plaatsen soorten zonder enige specialistische kennis toch dieren moeten kunnen houden. Daar zijn ook de onderzoekers van uitgegaan. Wij zijn van mening dat dit voor geen enkel dier kan, ook niet voor de nu zonder enige toetsing op de Positieflijst geplaatste honden, katten en productiedieren. Aangezien er geen ruimte is voor enige nuancering voelen wij ons gedwongen om voor vrijwel elk dier aan te geven dat die 'geschikt' is om te worden gehouden. Ongeacht de argumenten die in de methode gebruikt worden.

- Dierenbescherming gaf tijdens het genoemde voorlichtingsgesprek eveneens aan met de gekozen werkwijze in haar maag te zitten want ze achten het, met oog op hun achterban, niet mogelijk om ook maar bij één soort aan te geven dat die geschikt zou kunnen zijn om te worden gehouden zonder daar nuancerende randvoorwaarden aan te verbinden.

- De WUR-onderzoeker maakte duidelijk dat wanneer de vertegenwoordigers van een stakeholder eensgezind 'geschikt' of 'ongeschikt' invullen, dat hun mening dan als 'niet relevant' terzijde zal worden gezet, dat die alleen in de vorm van een kennisgeving aan de eindrapportage zal worden toegevoegd.

- Tijdens beide sessies op 24 januari werd door de onderzoekers aangegeven dat een soort slechts in de beoordeling zou worden opgenomen, indien die bij de eerdere enquête door tenminste twee houders was aangemeld. Dat is strijdig met de geest en de letter van het

Andibel-arrest en wordt dit ook niet gemeld als criterium in het besluit 'Houders van dieren'. Het is niet aan de onderzoekers om beperkende criteria toe te voegen aan de door het Europese Hof vastgestelde randvoorwaarden voor de plaatsing van soorten op een Positieflijst en aan het besluit 'Houders van dieren'. Wij zien dan ook de uitspraken van de bestuursrechter in zulke gevallen vol vertrouwen tegemoet.

- Een bijkomend probleem is dat we voor tenminste één soort verklaringen hebben van drie verschillende houders, dat ze door hen werd aangemeld. Desondanks werd die soort tijdens de bijeenkomst op de 24ste niet genoemd bij de 'te beoordelen soorten'. Kennelijk reiken de overwegingen om soorten uit te sluiten van beoordeling verder dan alleen het eerder genoemde criterium dat, zoals wij al aangaven, strijdig is met het Andibel-arrest. U zult er enig begrip voor hebben dat wij vaststellen dat dit riekt naar òf zeer onzorgvuldige onderzoekers òf naar onderzoekers die sturen naar een gewenst resultaat.

- Aan het eind van de bijeenkomst werd ons meegedeeld dat we voor het beoordelen van alle soorten op basis van de aangevoerde 16.000 'bevindingen' ontleend aan de literatuur, één week de tijd krijgen om onze inbreng te geven. De leden van de betrokken organisaties hebben een baan. Die kunnen niet zomaar even een dag vrij maken om die te besteden in de week dat het de onderzoekers schikt. Hier dringt zich het woord 'fatsoen' op. De onderzoekers laten een half jaar na het verzoek om experts aan te melden niets van zich horen. Daarna krijgen we slechts twee weken voor de instructiebijeenkomst te horen waar en hoe laat we verwacht worden en vervolgens krijgen we één week tijd om onze input te leveren.

- Tijdens de bijeenkomst op 24 januari lieten de onderzoekers bij herhaling weten dat het hen allemaal helemaal niets uitmaakt wat onze beoordelaars invullen en wat er uit komt (de trein loopt toch wel door). Voor hen is het slechts een rekenmodel dat ze ontwikkeld hebben. Een speeltje voor theoretici. Ze gaven blijk, zoals in het hele proces tot nu toe, van een volledig desinteresse in de sector en in wat daar leeft. Elke vraag naar de definitie en de reikwijdte van gebruikte termen werd afgedaan met 'dat moet je zelf maar invullen'.
  Het gaat echter wel om het belang en een deel van de levensvreugde van de vele tienduizenden houders en om het welzijn van hun dieren. Daarnaast gaat het over een sector van 2 miljard Euro exclusief BTW (400 miljoen alleen al aan BTW-inkomsten voor de Staat). En dan hebben we nog niet over loonbelastingen en andere vormen van inkomsten uit deze sector.

Op basis van het voorgaande moeten we vaststellen dat er een methode werd bedacht om tot Positieflijsten te komen, die weinig van doen heeft met het welzijn van het gehouden dier. Die methode wordt door de onderzoekers doorgedrukt in een proces dat volledig voorbij gaat aan de inspanningen die de sector zich getroost om, waar mogelijk, dierenwelzijn te borgen. Daarmee hebben we inmiddels de situatie bereikt dat het draagvlak in de sector absoluut afwezig is.

Het Andibel-arrest staat slechts toe dat een soort niet op de Positieflijst komt, nadat is aangetoond dat het welzijn van de soort onvoldoende kan worden geborgd in de houderij. Het Andibel-arrest geeft verder aan, dat 'het instrument Positieflijst' pas aan de orde is, nadat gebleken is dat dat doel niet even doeltreffend kan worden bereikt door andere maatregelen die het intracommunautaire handelsverkeer minder belemmeren. Dat onderzoek naar alternatieven (zoals bindende houderijvoorschriften, zie o.a. art. 35 van de Gezondheids- en Welzijnswet Dieren) werd niet uitgevoerd en de meting aan het gehouden dier bleef achterwege.

De vraag is waarom dit alles gebeurt? Het doel was toch dierenwelzijn bevorderen? Uit de gegevens van de LID blijkt dat verwaarlozing de belangrijke oorzaak is van dierenwelzijnsproblemen in ons land. Er zijn geen aanwijzingen dat het borgen van het welzijn van de gehouden soorten het knelpunt vormt of veroorzaakt. Daarmee is de Positieflijst niet oplossing voor het probleem. En dat was toch een strikte eis is van Andibel-arrest.

Wetgeving moet een bijdrage leveren aan het oplossen van een probleem. De relatie van de huidig voorgestelde invulling met dierenwelzijn is zeer onduidelijk. Er wordt door de onderzoekers op geen

enkele manier aannemelijk gemaakt dat de gehanteerde meetmethode op enigerlei wijze gevalideerd is. Sterker nog, daartoe zien zij geen enkele noodzaak. Wereldwijde standaarden voor dierenwelzijn zoals de vijf vrijheden van Brambell worden terzijde geschoven. Zelfs het Welfare Quality onderzoek (gecoördineerd door Prof. Harrie Blokhuis, WUR) wordt volledig genegeerd.

De dierhouderij-organisaties in de sector hebben zeer sterk het gevoel slechts als juridische legitimatie te worden gebruikt, opdat uw vertegenwoordiger, wanneer het tot een gang naar de bestuursrechter komt, kan beweren dat we 'gehoord' zijn. Gedurende het gehele proces hebben wij niet eenmaal het gevoel gekregen dat we ook maar enige invloed op het eindresultaat konden hebben. Het heeft voor ons en onze achterban dan ook weinig zin veel tijd in een dergelijk exercitie te steken.

Het was dan ook geen toeval dat de beide bijeenkomsten op 24 januari nogal tumultueus verliepen waarbij de onderzoekers slechts enige steun ontvingen van de organisaties waarvan bekend is dat die voor een zo kort mogelijke Positieflijst gaan. Zij hebben de insteek dat het houden van dieren *as such* de integriteit van het dier al aantast. Een standpunt dat wij als onrealistisch – er worden ca. 30 miljoen gezelschapsdieren in ca. 56% van de Nederlandse gezinnen gehouden – niet steunen.

Samenvattend willen wij u laten weten dat wij alle soorten die destijds door de RDA op de Positieflijst werden gezet, geschikt achten om te worden gehouden. Uiteindelijk, zo stellen we vast, kwam die lijst tot stand in een overleg waarin alle maatschappelijke partijen betrokken waren en waarin elke partij zijn deskundigen inzette. Al deze maatschappelijke partijen hebben zich accoord verklaard met deze lijsten.

Gezien het belang voor onze sector blijven wij graag betrokken bij alle verdere vervolgstappen met betrekking tot de Positieflijst. Maar dan niet als juridische legitimatie, maar als serieus te nemen gesprekspartners. Het liefst zouden wij daarom zien dat er fundamentele veranderingen worden doorgevoerd in de wijze van aanpak, waardoor er ook in de sector opnieuw draagvlak voor een Positieflijst kan ontstaan. Wij zijn altijd beschikbaar voor overleg daarover.

Bovenstaande visie op de gang van zaken wordt inhoudelijk volledig gedeeld door de Brancheorganisatie Dibevo, die aan het opstellen daarvan haar bijdrage heeft geleverd.

Met vriendelijke groet,

Hoogachtend,

p.o. W Kool-Stootman

A. Ebben Voorzitter Platform Verantwoord Huisdierenbezit www.huisdieren.nu	D. Verwoert Parkdieren Vereniging www.parkdierenvereniging.nl	M. Borgstein Voorzitter Vereniging van Im- en Exporteurs van Vogels en Hobbydieren

CC. per mail

Drs. Henri Kool.
Drs. Paul Bours, EZ
Ir. Annie de Veer, WUR
Dr. Paul Koene, WUR
Ir. Bert Ipema, WUR
Vaste Kamercommissie EZ